

намагався розвивати Українську Державу як цивілізовану європейську державу. Його спроба залишила нам важливий досвід державного будівництва, який залишив відбиток у свідомості населення і який не можна ігнорувати на сучасному етапі українського державотворення. А для того, щоб цей образ став яснішим, потрібні подальші дослідження.

Література:

1. Інститут історії України . Національна академія наук України. Матеріали. URL.http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Ukrainska_Derzhava
2. <https://golos.kyivcity.gov.ua/news/8859.html>
3. Український інститут національної пам'яті. Матеріали. URL. http://www.uinp.gov.ua/informaciyni_materialy/derzhsluzhbovcyam/ukrayinska-derzhava-pavla-skoropadskogo
4. Центральний державний архів зарубіжної україніки. Матеріали. URL. <https://tsdazu.archives.gov.ua/archives/3728>
5. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. К., Філадельфія, 1995. Т. 6. Кн. 1. С. 101.

Войтова Катерина Русланівна

бакалавр І к.

факультету міжнародно-правових відносин

Національного університету

«Одеська юридична академія»

Наук. керівник – доцент Н.В. Єфремова

АНАЛІЗ ПРИЧИН ДЕРЖАВНОГО ПЕРЕВОРОТУ 29 КВІТНЯ 1918 р.

1918 рік від самого початку видався для УЦ Ради насиченим. Кожен з ключових українських політиків того часу бачив себе рятівником батьківщини, який приведе країну до процвітання. Всі разом вони мріяли побудувати світовий соціалізм, який передбачав, що все потрібно справедливо поділити між всіма людьми. Оскільки всіх людей було багато, а всього – мало, у межах України це призвело до анархії.

УЦ Рада не бачила необхідності формувати велике і професійне військо. Та навіть якби звернула на те увагу – коштів на утримання армії не було. Закон УЦ

Ради «Про утворення українського народнього війська» від 3 січня 1918 р. [1, арк. 2] практично знищував ідею створення збройних сил УНР. Суттєві прорахунки УЦ Ради вели до важких наслідків, роблячи УНР беззахисною перед іноземною інтервенцією. Навесні 1918 року УЦ Рада на чолі з Михайлом Грушевським із допомогою німецьких та австро-угорських військ змогла вигнати більшовиків з України на деякий час. Однак це не допомогло вирішити всі наявні проблеми. Блукаючи між різними політичними гаслами УЦ Рада так і не стала виразником інтересів усього суспільства тогочасної України. У складі Ради абсолютно домінували ліві політичні сили, тоді як праві – правоцентристські – були слабо представлені. При цьому УЦ Раду все одно роздирали між партійні протиріччя. Ефективного державного апарату не було.

Молодій УНР дуже бракувало досвідчених управлінських кадрів, більшість з яких або не відповідали ідеологічним уподобанням лідерів УЦ Ради, або самі не бажали співпрацювати з новою владою. Часто вирішальними факторами у призначенні на державні посади ставали показовий патріотизм та особисті зв'язки кандидатів. Збройні сили УНР лише формувались і були слабо організовані та не чисельними. Отже без іноземної допомоги УЦ Рада, попри всі зусилля, не змогла захистити Батьківщину від більшовизму.

Заможні верстви суспільства були незадоволеними більшістю нових законів, особливо тих, що встановлювали скасування приватної власності на поміщицькі землі, їх передачу без викупу селянам, встановлення державного контролю над виробництвом та ін. Економічна криза в Україні та введення іноземних військ на її територію також не додавали популярності керівництву УНР. Уклавши Брест-Литовську угоду з Німеччиною й Австро-Угорщиною УЦ Рада, напевно не усвідомлювала усі наслідки взятих на себе зобов'язань. Обидві нові союзниці не збиралися допомагати Україні задарма. Вони конче потребували поставок сільськогосподарської продукції та промислової сировини, оскільки самі опинились на межі катастрофи.

Але ситуація в УНР теж виявилась близькою до катастрофи. УЦ Рада не могла взяти бурхливу ситуацію у країні під свій контроль та вчасно виконати

всі зобов'язання. З поверненням до Києва, УЦ Рада в березні 1918 р. оголосила про продовження нею внутрішньої політики соціалізації, що призвело до активізації опозиційного уряду руху.

В середині березня 1918 р. П.Скоропадський утвердив опозиційну до УЦ Ради політичну організацію під назвою «Українська Громада», перетворену потім на «Українську народну громаду». До її складу входило 300-400 активних членів старшини і вояки Першого Українського корпусу, старшини Школи прапорщиків та козаки Вільного Козацтва. Крім окремих відділів переважно з офіцерів було сформовано Охотницький полк, яка об'єднала свої зусилля з Українською демократично-хліборобською партією та «Союзом земельних власників» з метою домогтися спільними зусиллями зміни уряду і внутрішньо-економічної політики Ради.

Серед основних засад організації були: створення надійних підвалин для досягнення процвітання, єдності та самостійності відродженої України, національної єдності усіх українців, проголошення української мови державною. Земельне питання мало б базуватися також на принципі гарантування права приватної власності. Водночас держава мала право відчуження землі у великих власників та забезпечення нею хліборобів та захисників держави. У галузі судочинства було встановлено завдання встановлення незалежності суду тощо. Окремим розділом програми став розділ про охорону здоров'я, культури і освіти, яким декларувалася турбота партії (УНГ) про всебічний розвиток освіти та її доступність для всього населення [2, с.43].

У той же час німці вимагали вирішення проблем, аби вчасно отримувати продовольство. Стосунки між Києвом і німецько-австрійськими «рятівниками» ставали дедалі напруженішими. 23 квітня 1918 р., у Києві відбулася спільна австрійсько-німецька нарада, в якій взяли участь ген. В. Гренер, військовіпредставники з обох сторін та посланці Німеччини й Австро-Угорщини в Україні А. Мумм і Й. Форгач. Вони виступили за збереження українськоїдержавності, але зі зміною правління. 24 квітня учасники наради ухвалили

рішення: «1. Співробітництво з Радою більше неможливе. 2. Не слід намагатися створювати в Україні “генерал-губернаторство”. 3. У прийнятний термін слід створити український уряд, але такий уряд, який буде підпорядковуватися наказам німецького та австрійського командування. Йому доведеться гарантувати власне невтручання у необхідні воєнні та економічні заходи центральних держав» [3, с.160].

Приблизно в той же час, у завідуючого німецькою військовою контррозвідкою та військовою поліцією, майора Генерального штабу Г. Гассе виник загальний задум щодо перевороту в УНР та повалення УЦ Ради. Він же й узявся за втілення його на практиці. А тим часом, відносини між УЦ Радою і німецьким військовим командуванням ще більше зіпсувала «справа Абрама Доброго». Впливовий банкір, член фінансової комісії УЦ Ради, забезпечував фінансові операції окупаційних військ з Рейхсбанком. 24-25 квітня 1918 р., за ініціативою кількох міністрів УНР, його було таємно вивезено з Києва до Харкова, що обурило німецьке командування [2, с. 69]. У відповідь на такий вчинок, 25 квітня 1918 р. Г. Айхгорн видав наказ про запровадження в Україні німецьких військово-польових судів, згідно з яким усі кримінальні злочини на території України вибірково могли підлягати німецькому військово-польовому суду[4]. Також було оголошено про заборону будь-яких мітингів і зборів та обмеження свободи слова і друку.

Відчуваючи небезпеку українські консервативні сили об'єднували свої сили, у квітні 1918 року вони об'єдналися навколо Павла Скоропадського – нащадка давнього гетьманського роду, заможного землевласника, колишнього генерала російської царської армії. Його кандидатура влаштовувала і німецьку сторону [2, с. 58-59].

Вже 26 квітня, зі згоди військового міністра УНР, німці роззброїли дивізію Синьожупанників, що була сформована в Німеччині з військовополонених вояків-українців російської армії. Щодо Січових стрільців, то вони були дезорієнтовані державним керівництвом УНР. Як згадував Є. Коновалець, Стрілецька рада ще за два тижні до перевороту дізналася про плани повалити

Центральну Раду і доповіла про це членам Центральної Ради есерам Лизанівському, Чечелю та Шрагу, проте Стрільці так і не отримали будь-яких вказівок з цього приводу. За кілька днів, стурбований бездіяльністю політичного і військового керівництва країни, Є. Коновалець особисто розповів про майбутній переворот М. Грушевському, але той відповів, що «нічого лякатися, що він сам навідувався у німецькому Командуванні й говорив з представником німецького Командування полк. Штольценбергом та що він має певні відомості, що Центральній Раді рішуче нічого не грозить» [5, С.267.]

На вечорі 28 квітня засідання УЦ Ради було перерване загоном німецьких солдатів. Лейтенант, який командував ними, наказав усім присутнім підняти руки вгору і здати зброю, якщо вони її мали. Після обшуку німці взяли під варту кількох міністрів, а невдовзі заарештували й голову уряду УНР Всеволода Голубовича [5, с. 268].

29 квітня 1918 року у цирку Петра Крутікова пройшов Всеукраїнський хліборобський з'їзд. Приміщення цирку не змогло вмістити 6432 уповноважених від восьми українських губерній та всіх охочих – загалом у з'їзді взяли участь близько 8 тисяч осіб [6, арк. 1].

За задумом заколотників, з'їзд мав стати громадською опорою перевороту та підтвердженням легітимності нової влади перед народом країни. Але в процесі роботи делегати розкололися на два табори. Селяни – дрібні власники вирішили відкрити окремий з'їзд хліборобів-демократів. Головне розходження полягало в тому, що хлібороби-власники не визнавали УЦ Раду, а дрібні власники з цим не погоджувалися. На пропозицію делегата Полтавщини про те, що вся влада повинна мати характер диктатури, збори відповіли вигуками "Браво!", "Ура!", "Гетьмана! Гетьмана!". В одній із лож з'явився Павло Скоропадський. Саме його і запропонував обрати гетьманом голова зборів Михайло Воронович. Відповіддю стали вигуки: Хай живе гетьман!» [7, с. 35–37].

Несподівано для багатьох делегатів було запропоновано обрати тут же гетьмана України. Після того, як з'їзд прийняв цю пропозицію розпочалося

балотування. Кандидатами були: генерал П. Скоропадський, лікар і член партії соціалістів-самостійників І. Луценко та наказний отаман Вільного козацтва І. Полтавець-Остряниця [8, арк. 78].

Так, делегати хліборобського з'їзду проголосили Скоропадського Гетьманом України, який звернувся до присутніх з короткою промовою: «Панове, дякую вам за те, що ви мені передаєте цю владу. Не для своєї користі беру я на себе тяготи тимчасової влади, одначе ви самі добре знаєте, що анархія всюди почала панувати і що тільки на вас, хлібороби, і на здравомислячі верстви ми будемо спиратися. Прошу Бога, щоб він дав нам силу та міцність врятувати Україну» [6, арк. 1-2]. Після цього П. Скоропадський і учасники з'їзду вирушили на Софійську площу, де в урочистій обстановці пройшло помазання на гетьманство.

З вечора 29 1918 року прихильники Гетьмана захоплювали адміністративні й урядові установи. В той час у Києві перебувало близько 5 тисяч військових, але майже ніхто з них не виявив бажання захищати УЦ Раду. Єдина збройна сутичка відбулася власне за сам будинок УЦ Ради. Німецькі війська демонстрували своє неутручання, але, як справедливо зазначав П. Скоропадський, «...очевидно готові були вмішатися, коли б на вулицях виникли більші розрухи» [9, арк. 1-2].

Павло Скоропадський звернувся до українського народу із Грамотою до всього українського народу, який оголосив про скасування Української Центральної Ради і уряду Української Народної Республіки. Права приватної власності, в тому числі й на землю, визнавалися «фундаментом культури і цивілізації» та відновлювалися у повному обсязі [10, с.115-116]. Разом із грамотою вийшли «Закони про тимчасовий державний устрій України». Гетьман Скоропадський перебрав на себе усі владні повноваження, встановлюючи в такий спосіб режим військової диктатури і започатковуючи новий етап української національної революції.

Література:

1. ЦДАВО України. Ф. 1076. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 2

2. Гай-Нижник П. Павло Скоропадський і Власний Штаб гетьмана всієї України: боротьба за владу державність. К.: Крок, 2019. 626 с.
3. Федюшин О. Украинская революция. 1917–1918. / Текст перевел Л.А. Игоревский. М. : Центрполиграф, 2007. 333 с.
4. Нова Рада. 1918. 27 квітня.
5. Коновалець Є. Спомини й уваги // Кучабський В., Безручко М., Коновалець Є. Золоті ворота. Історія Січових Стрільців. 1917 – 1919. Львів; Рочестер, 2004. С.267.
6. ДАМО. Ф. р-5547. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1.
7. Дорошенко П. Історія України: 1917-1923 рр. Т. 2: Українська Гетьманська Держава. Ужгород, 1932. 427 с.
8. ЦДАВО України. Ф.4547. Оп.1. Спр.1. Арк.78.
9. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ-Філадельфія, 1995. 493 с.
10. Історія української Конституції / Українська правнича фундація; упоряд.: А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко; вст. ст. С. П. Головатий. Київ: Право, 1997. XV, 443 с.

Корнієно Ірина Валеріївна
к.ю.н., доцент,
доцент кафедри історії держави і права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА ГРОМАДА ТА ЇЇ ПРОГРАМА У ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПЛАНАХ П.СКОРОПАДСЬКОГО

Буремний 1918 рік ставив для України нові випробування. В умовах глибокої політичної, економічної та соціальної кризи в УНР УЦ Рада вирішувала питання про порятунок країни від більшовицької інтервенції. Рада народних міністрів УНР, яка перебувала у Житомирі, прийняла рішення просити військової допомоги у Німеччини. Її делегації у Брест-Литовську було передано заклик до німецького народу із проханням про надання допомоги. Переговори було завершено 9 лютого 1918 року підписанням так званого «хлібного миру», який мав обоюдовигідні позиції для сторін.

Так, у лютому 1918 року на територію УНР вступили німецькі та австро-угорські війська. Вони поступово просувалися на Схід і Південь України, не зустрічаючи значного опору. З приходом до УНР командування німецьких та австро-угорських військ активно декларувало своє невтручання у внутрішні справи держави, але ставши свідком реальної ситуації, було змушено реагувати відповідно реальних обставин. Тим часом, УЦ Ради не була спроможною